

Autor: Karel Veliký

(pokračování)

Pokud existuje omluva či vysvětlení pro kolaboraci, pak je třeba říci, že i ona byla pokusem o to, dát Francii budoucnost. Jean-Paul Sartre

Collabos povstali z popela třetí republiky: „Porážka ve čtyřicátém byla zajisté porážkou svobody, ale u nás se říkalo, že byla spíše porážkou ležérnosti, nedbalosti, šlendriánu a požitkářsky ochablého ducha, zkrátka porážkou třetí republiky,“ píše Alain Robbe-Grillet a tím „u nás“ myslel svou kultivovanou středostavovskou rodinu. Tento názor sdílela značná část Francouzů, kteří vznik Vichy s legendárním maršálem v čele kvitovali s nadějí, ba radostí. Naopak de Gaulle byl tehdy téměř osamocený a důvěru si musel tvrdě vybojovat i mezi Angličany. Většina obyvatelstva zvolila vyčkávací postoj a spolupracovala z nezbytí či z nízkosti (masové anonymní udávání). Menšina začala spolupracovat dobrovolně: vzdělanci, politici, vojáci, umělci, dělníci, úředníci, podnikatelé atd. Někteří pak, když se vítr obrátil, stačili ještě (trapně či elegantně) změnit stranu, jiní šli „až do konce“. „Zhroucení Třetí říše bylo naopak vnímáno jako zhroucení určitého pojetí pořádku, který nám mohl připadat jako úpadek přísného, totalitního uspořádání světa,“ pokračuje Robbe-Grillet. Počet zabitých kolaboušů (domnělých i skutečných) při poválečných „divokých čistkách“ kolísá mezi 7 až 40 tisíci v historiografiích vítězů, zatímco odhady ze strany pronásledovaných přesahují počet 100 tisíc (Paul Sérant). Soudně bylo k smrti odsouzeno kolem 7 tisíc lidí, přičemž přes patnáct set těchto rozsudků bylo skutečně vykonáno. Celkem se nějaký postih dotkl až jeden a půl milionu Francouzů. Proti 300 tisícům z nich bylo zahájeno soudní řízení. Přes 40 tisíc lidí bylo odsouzeno k vězení, 50 tisíc ke ztrátě občanských práv. Tolik základní čísla.

Nejhrubějšího zacházení, včetně mrzačícího mučení a umučení, se zpravidla (a také „přirozeně“) dostalo „pěkně za horka“ těm nejslabším: „kurvám“ (tj. ženám, co „chrápaly s Němci“ - také proto, aby přilepšily svým hladovým dětem)

Nejlciněji, tj. bez povšimnutí nebo s pokutou, vyvázli (jak je ostatně v podmínkách buržoazní nadvlády přirozené) podnikatelé a průmyslníci, dodavatelé zdrojů a techniky Říši, budovatelé Atlantického valu, jejichž styky a zkušenosti se pak stanou východiskem Evropského hospodářského společenství (EHS). Zestátněný Renault je velkou výjimkou. Nejhrubějšího zacházení, včetně mrzačícího mučení a umučení, se zpravidla (a také „přirozeně“) dostalo

„pěkně za horka“ těm nejslabším: „kurvám“ (tj. ženám, co „chrápaly s Němci“ – také proto, aby přilepšily svým hladovým dětem) a „sviním“ (sousedovi milicionáři „vodvedle“). A tak zatímco na obě tyto skupiny postižených a pronásledovaných se poválečná společnost snažila ze zřejmých důvodů co nejrychleji zapomenout, zůstali symbolem „národní ostudy“ vzdělanci (oni Bendovi *clercs*), kteří se „v rozhodné chvíli k vlasti obrátili zády“. Důvody pro toto jejich jednání byly až do konce šedesátých let nalézány v charakterových vadách a (podle Reicha) sexuálních úchylnkách a zvrácenostech („pederastie“, sado-masochismus atd.). Cejch kolaboranta byl přitom palčivější než fašisty, neboť němečtí a italsí fašisti ve svých zemích vládli se značnou lidovou podporou, kdežto pro okupovanou Francii byl prý fašismus cizí vnucenou ideologií – tvrdili „licencovaní“ konstruktéři paměti (proto pak takový rozruch kolem Nolteho teze „tří tváří fašismu“). Ernst Jünger si k tomu, s myšlenkami zjevně u Drieua, Châteaubrianta nebo Brasillacha, poznamenal: „Je to jako nějaký zákon, podle něhož nejušlechtilejší duše usilující o dorozumění mezi národy musí padnout, kdežto přízemní kšeftsmani vyvážnou.“ (*Strahlungen*, III, 1966, str. 16).

Vzpomínky, svědectví a obhajoby přeživších, vycházející už záhy po válce v malých nakladatelstvích a časopisech nemohly na vytváření obecné paměti nic změnit. Četli je jen zainteresovaní. Rostoucí zájem na konci šedesátých let o válečné období u mladších generací se vyčerpával hlavně v historicko-vojenských publikacích (žánr „military“), v nichž se čistě politické, ideologické a etické souvislosti omezovaly na nezbytnou míru. Rada autorů rádoby objektivních – vědeckých – monografií a biografií v nich dodnes předvádí a prokazuje svůj rozhořčený nesouhlas, jako kdyby na ně padal stín Kainova znamení „zrádců“ už jen volbou námětů. Od osmdesátých let je povinným průkazem odbornosti vzývání Židů a jejich obětí. V jednadvacátém století je téma francouzské kolaborace sice zpracováno kompletně jak v celistvosti, tak v jednotlivých aspektech: (podivná) válka, Maginotova linie, příměří (Montoire), Vichy, pařížští „ultras“, Legie francouzských dobrovolníků, Milice, Waffen-SS, Sigmaringen, čistky, soudy, tresty, „druhý život“ za čtvrté republiky, avšak kromě odlišných čtení dosavadních zjištění a jejich nových výkladů je tu stále prostor pro přehodnocování poválečného obrazu kolaborace vytvořeného mistry rozpravy (diskursů), francouzskými vzdělanci a literáty stojícími na té správné straně.

Nová tvář Francie (?) jako

Vždyť jedním z hlavních cílů Comité National Écrivains (Národní výbor spisovatelů, CNE), založeného ještě za války, bylo pronásledovat a bez ustání tupit a očerňovat „kolegy“, kteří si dovolili nesdílet jejich komunistické, demokratické, humanitářské, liberální, zkrátka rovnostářské a pokrokářské názory. Výbor vypracoval jejich seznam a snažil se jim vedle „názorového zločinu“ vždy prokázat ještě udavačství a zbavit je možnosti bránit se vyloučením ze stránek tisku „slušné společnosti“. Utajovaná závist, žárlivost, nenávisť nezhojené rány ze starých hádek, takové pohnutky nebyly vzácné. Skvělá příležitost zbavit se fyzicky i morálně domnělých či skutečných protivníků. Smrt, vězení, index. Přitom se rádo zapomínalo, že např. knihy Aragonovy a Elsy Trioletové vycházely za okupace u Denoëla spolu s knihami

*logický důsledek
Francouzské revoluce. Na
obranu jejích ideologů
nutno dodat, že tak daleko
ze své doby prostě ani
nedohlédli...*

Céline a Rebateta, toho Denoëla, který byl pak v Paříži za bílého dne zastřelen neznámým pachatelem, když mířil k soudci s podklady pro obhajobu spolupráce (zmizely)... Že Sartrovy hry byly přes nelibost a stížnosti některých kolaborantů opakovaně inscenovány a v hledišti bývalo nemálo německých vojáků. A že když už německá cenzura udeřila, nebyli jí ušetřeni ani prominentní kolaboranti (viz osud Drieuova posledního za života vydaného románu „Strašáci“, *Les Chiens de paille*, dosl. „Slamění psi“, který byl zabaven a stažen z knihkupectví a po osvobození náklad skončil ve stoupě). Atd.

Na závěr chceme zdůraznit, že dědictví osvícenství a Francouzské revoluce v žádném případě nepatří jen liberálům a demokratům, ještě k tomu zastupitelským. Stejně tak patří nacionalistům, socialistům, autoritářům a totalitářům. Všechny tyto proudy v ní totiž byly rovněž obsaženy. A Francouzům cizí nebyly (včetně rasové nauky saint-simonisty Victora Courteta, aristokratického „socialisty“ Gobineaua či sociálního darwinisty Vachera de Lapouge). Vždyť národní princip, burcující za revoluce republiku proti kontrarevoluci, svůj sjednocovací účinek znovu osvědčil za první světové války. Muži jako Marcel Déat nebo Jacques Doriot proto usilovali definitivně překonat dogma třídního boje, stavícího proti sobě nacionalisty a socialisty. A nemálo mladých v troskách parlamentních přehrad třetí republiky samo sebou snilo o novém celistvém společenství a plném (totálním) životě namísto šířící se prázdnoty...